

Skolelevers drogvanor 2015

Åre kommun

Dnr: RS/156/2016

Ansvarig: Lars Eriksson, Utvecklingsenheten, Region Jämtland Härjedalen

Databearbetning och författare av rapport:

Anna Werme, Utvecklingsenheten, Region Jämtland Härjedalen

Foto framsidan: Jabiru/Mostphotos

Innehåll

INLEDNING	4
Syfte och metod	4
Undersökningens upplägg och genomförande	5
RESULTAT	5
Tobak	5
Rökning och snusning	5
Vill sluta med tobak	6
Vattenpipa och e-cigarett	6
Alkohol	7
Alkoholkonsumenter och alkoholmängd	7
Intensiv-, hög- och riskkonsumenter	8
Anskaffning av alkohol	9
Konsekvenser av alkoholbruk	10
Narkotika, sniffning/boffning, läkemedel, dopning och spel	10
Narkotika	10
Sniffning/boffning, läkemedel och dopning	10
Spel om pengar	11
Debutålder och tillgänglighet	11
Riskuppfattning och attityder	12
Elevernas riskuppfattning	12
Elevernas uppfattning om föräldrars/vårdnadshavares attityder	13
Samband och riskfaktorer – i länet	14
SAMMANFATTANDE DISKUSSION	19
REFERENSER	21
BILAGA 1	22
Analys, tolkning och begränsningar	22

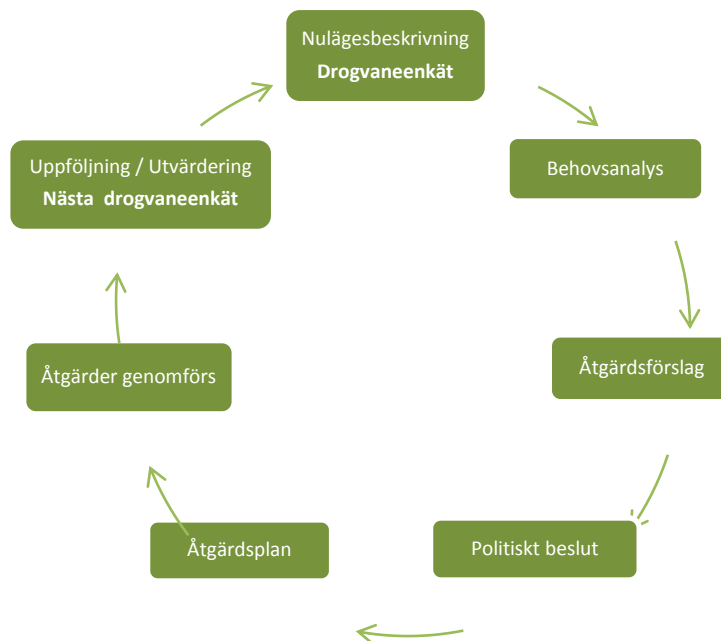
Inledning

Rapporten baseras på resultat från enkätundersökningen *Skolelevers drogvanor 2015* och redovisar ett nuläge samt utveckling över tid av drogvanor i årskurs 9 i Åre kommun. Rapporten bidrar även med en behovsanalys med förslag på prioriterade områden för fortsatt drogförebyggande arbete.

Syfte och metod

Syftet med rapporten är att fungera som ett underlag för politiker och tjänstemän på kommunal och regional nivå, men även inom förenings- och näringsliv. Vidare är syftet att:

- ge en nulägesbild av drogvanesituationen samt belysa utvecklingen över tid i årskurs 9 i Åre kommun
- ge underlag för prioriteringar och beslut gällande förebyggande åtgärder inom ANDT-området samt ett underlag för uppföljning i det förebyggande och främjande arbete som bedrivs

Figur 1. Arbetsprocess där drogvaneundersökningen utgör en viktig del i form av kartläggning av nuläget samt som verktyg vid uppföljning och utvärdering.

Undersökningens upplägg och genomförande

Enkäten *Skolelevers drogvapor* genomförs varje år av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) på ett riksrepresentativt urval i årskurs 9 samt gymnasiet andra år. Jämtland Härjedalen genomförde år 2008 och år 2012 en totalundersökning, det vill säga enkäten skickades ut till alla elever i nämnda årskurser, för att få ett representativt resultat även på läns- och kommunnivå. I undersökningen år 2015, som denna rapport avser, gjordes ett utökat urval i länets kommuner med undantag av Ragunda kommun samt av gymnasiet i Härjedalens kommun. Ett utökat urval i undersökningen planeras fortsatt vart tredje år.

Svarsfrekvensen i länet var 95 procent i årskurs 9 och 90 procent i gymnasiet år 2. I Åre kommun är antalet elever i år 2 på gymnasiet som besvarade enkäten för litet för att redovisas i denna rapport, men dessa elevers svar ingår i resultaten i länsrapporten. Tabellen nedan visar antalet bearbetade enkäter i undersökningen år 2015 i årskurs 9 i Åre kommun.

Tabell A. Antalet bearbetade enkäter år 2015 i årskurs 9 i Åre kommun.

	Årskurs 9
Pojkar	54
Flickor	44
Totalt	98

Enkäten¹ innehåller 70 frågor som rör tobak, alkohol, sniffning, narkotika, läkemedel, spel om pengar samt frågor om skola, fritid och familj. Den besvarades under vecka 11-14 år 2015 och deltagandet var frivilligt. Eleverna besvarade enkäten i klassrummen under skrivningsliknande förhållanden och för att deras anonymitet skulle vara skyddad fick de själva stoppa formuläret i ett omärkt kuvert som de sedan klistrade igen.

För mer information angående analys, tolkning och begränsningar, se Bilaga 1.

Resultat

I detta avsnitt presenteras resultat från 2015 års undersökning i Åre kommun. Resultaten är indelade i teman utifrån olika droger, debut och tillgänglighet samt riskuppfattning och attityder.

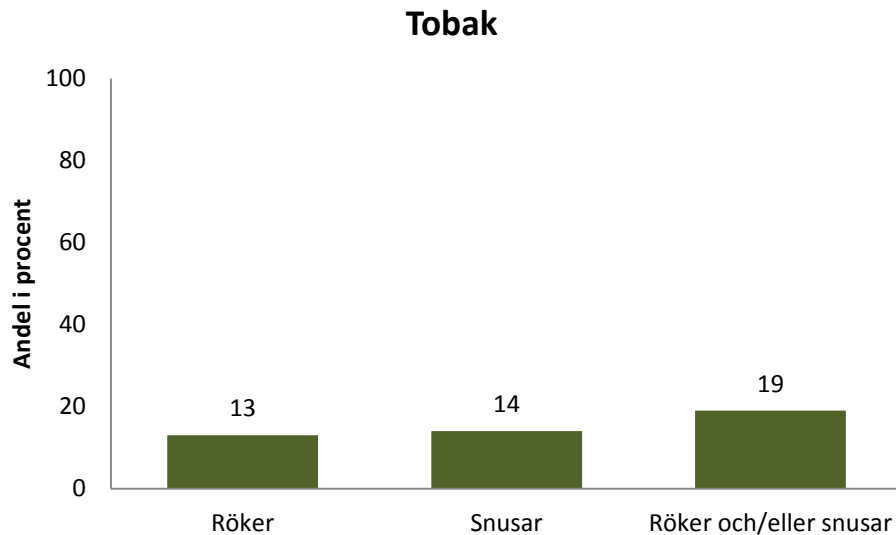
Tobak

Rökning och snusning

I denna undersökning definieras rökare som de elever som uppgett att de *har rökt under de senaste 12 månaderna och att de fortfarande röker* (innefattar *varje dag, nästan varje dag, bara på fest* samt *bara ibland*). Snusare definieras som de elever som har uppgett att de har

¹ Enkäten går att finna i sin helhet på www.can.se

snusat under de senaste 12 månaderna och att de fortfarande snusar (innefattar varje dag, nästan varje dag, bara på fest samt bara ibland). Andelen elever i årskurs 9 i Åre kommun som använder tobak är oförändrad sedan mätningen år 2012 och ligger i nivå med länet.

Figur 2. Andel (%) som röker, snusar samt röker och/eller snusar. Årskurs 9.

Antalet elever som röker *varje dag/nästan varje dag* är för litet för att redovisas. Största andelen rökare, 9 procent, utgörs därmed av de elever som röker sällan (*bara vid fest/bara ibland*). Andel elever i årskurs 9 som rapporterar att de snusar *varje/nästan varje dag* är 9 procent (9 elever) och andelen som använder tobak (röker och/eller snusar) *varje/nästan varje dag* är 10 procent (10 elever).

Vanligaste sättet för elever i årskurs 9 i länet att få tag på tobak är *från kompisar* eller *från annan person*. Elever i år 2 på gymnasiet får tag på tobak främst *från kompisar* eller *köper själva*.

Vill sluta med tobak

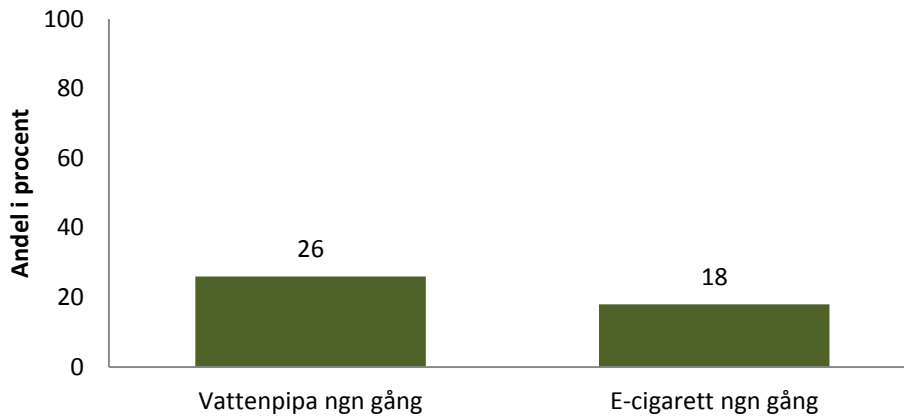
I enkäten ställs även frågan om eleverna vill sluta med tobak och av de 13 elever som röker i årskurs 9 vill 8 elever sluta röka nu eller sluta i framtiden. Bland de 14 elever som snusar i årskurs 9 uppger mer än hälften att de inte vill sluta snusa.

Vattenpipa och e-cigarett

I figur 3 redovisas andel elever i årskurs 9 som *har rökt vattenpipa någon gång* och andelen som *har använt e-cigarett² någon gång*. Andelen som uppger att de har rökt vattenpipa någon gång är i nivå med länet och är oförändrad sedan mätningen år 2012.

² En e-cigarett (elektronisk cigarett) liknar ofta en vanlig cigarett, men även andra utformningar finns. E-cigaretten innehåller inte tobak utan en vätska med olika smakämnen och kemikalier, däribland vanligen nikotin (Tobaksfakta, 2015)

Vattenpipa och e-cigarettor

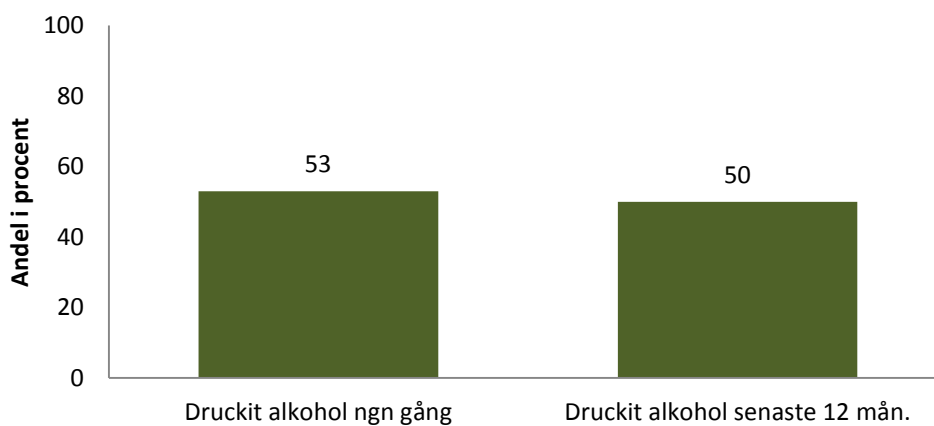
Figur 3. Andel (%) som har rökt vattenpipa någon gång samt andel som har använt e-cigarettor någon gång. Årskurs 9.

Alkohol

Alkoholkonsumenter och alkoholmängd

Andelen elever i årskurs 9 som uppger att de har *druckit alkohol någon gång* är oförändrad sedan mätningen år 2012. I länet har motsvarande andel sjunkit under samma period, men andelen elever i kommunen som har druckit alkohol någon gång är ändå i nivå med motsvarande andel i länet i stort. Detta gäller även andelen *alkoholkonsumenter*, vilka i undersökningen definieras som de elever som uppger att de har *druckit alkohol under de senaste 12 månaderna*.

Druckit alkohol

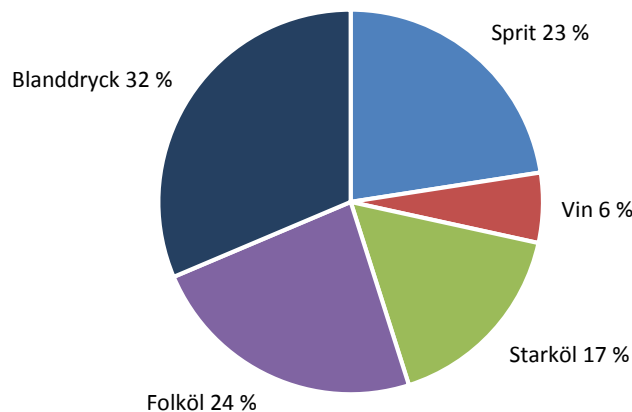

Figur 4. Andelen (%) som druckit alkohol någon gång samt andelen som druckit alkohol under de senaste 12 månaderna. Årskurs 9.

Sett till alkoholkonsumtionen uppger elever i årskurs 9 en genomsnittlig årskonsumtion på 1,14 liter 100-procentig alkohol. Till skillnad från i länet syns i Åre kommun ingen signifikant minskning sedan mätningen år 2012.

Den totala årskonsumtionen för år 2015 presenteras i figuren fördelad på olika dryckestyper (folköl, starköl, vin, sprit och blanddryck³).

Fördelning av dryckestyp

Figur 5. Den genomsnittliga årskonsumtionen fördelat på typ av dryck. Årskurs 9.

I årskurs 9 är andelen elever som uppger att de har *druckit hembränt senaste 12 månaderna* 11 procent, vilket är i nivå med länet.

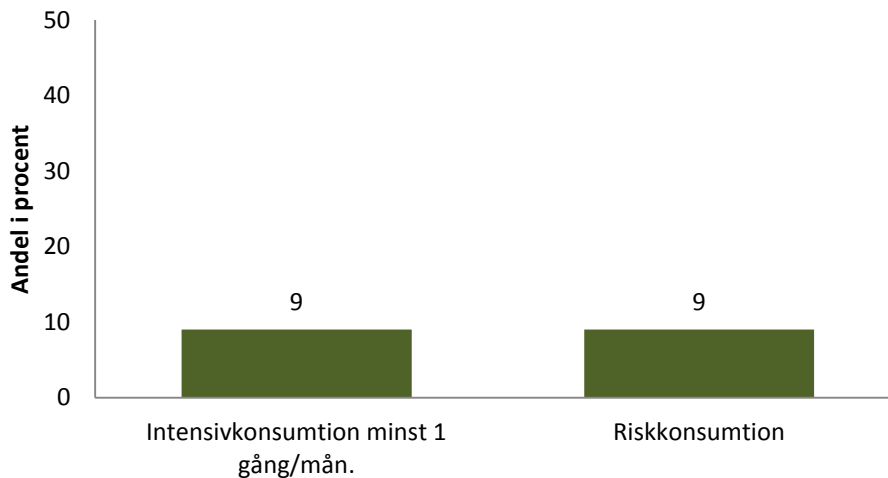
Intensiv-, hög- och riskkonsumenter

I figur 6 redovisas andelar för intensiv- samt riskkonsumtion. *Intensivkonsumtion* av alkohol mäts i enkäten genom frågan *hur ofta eleverna, under de senaste 12 månaderna, vid ett och samma tillfälle druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl sprit eller en helflaska vin eller sex burkar folköl*. Med *högkonsumtion* av alkohol avses en konsumtion av minst 9 standardglas⁴ för flickor eller minst 14 standardglas för pojkar per vecka. I årskurs 9 i Åre kommun är antalet elever som räknas som högkonsumenter för litet för att redovisas. Som *riskkonsumenter* räknas de elever som uppger *högkonsumtion* och/eller som *intensivkonsumerar alkohol minst en gång per månad*.

³ Med blanddryck avses starkcider, alkoholisk eller liknande.

⁴ Ett standardglas innehåller 12 gram alkohol (ex. 4 cl starksprit, 12cl vin eller 33 cl starköl)

Intensiv- och riskkonsumtion

Figur 6. Andelen (%) för intensiv- samt riskkonsumtion. Årskurs 9.

Vad gäller intensiv- och riskkonsumtion är andelarna i Åre kommun oförändrade sedan mätningen år 2012. I länet har motsvarande andelar sjunkit under samma period, men andelen elever i kommunen som intensiv- eller riskkonsumerar alkohol är ändå i nivå med motsvarande andel i länet i stort.

Anskaffning av alkohol

På frågan om varifrån alkoholen kom från början senaste gången eleverna drack alkohol uppger eleverna att alkoholen främst kom från *Systembolaget* följt av *från affär eller liknande* samt att de *inte vet varifrån alkoholen kom*.

Eleverna ombeds också svara på hur de fick tag på olika typer av drycker senaste gången de drack dem. Folköl samt alkohol från Systembolaget uppger eleverna i båda årskurserna att de främst får tag på *från pojk-/flickvän, kompis eller kompis syskon* följt av *från annan vuxen (langare) som köpte ut*.

Alkohol från föräldrar/vårdnadshavare

I årskurs 9 är antalet elever som uppger att de fått tag på folköl eller alkohol från Systembolaget *från egna föräldrar/vårdnadshavare med lov* för litet för att redovisas.

I enkäten ställs frågan om eleverna *under de senaste 12 månaderna har blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar/vårdnadshavare*. I årskurs 9 är andelen elever som har blivit bjudna 20 procent (20 elever), vilket är i nivå med länet.

Konsekvenser av alkoholbruk

Enkäten innehåller frågor som rör risktagande i samband med alkoholkonsumtion där eleverna får uppge om de under de senaste 12 månaderna råkat ut för en rad händelser i samband med att de druckit alkohol. Nedan redovisas de vanligaste alkoholrelaterade problem som elever i årskurs 9 i Åre kommun uppgav i undersökningen år 2015:

- förstört saker eller kläder
- tappat pengar eller andra värdesaker
- fått problem med förhållandet till föräldrar eller vänner
- råkat i gräl samt råkat ut för olycka eller skadats

I årskurs 9 uppges även 5 elever att de i samband med att de har druckit alkohol har haft sex som de ångrat dagen efter. I kommunen uppges 5 procent (5 elever) att de har simmat på djupt vatten, vilket är en något högre andel än motsvarande andel i länet.

Narkotika, sniffning/boffning, läkemedel, dopning och spel

Narkotika

I årskurs 9 i Åre kommun uppges var fjärde elev att de någon gång *under de senaste 12 månaderna har blivit erbjudna att prova eller köpa narkotika*, vilket är en markant ökning från mätningen år 2012 då andelen var 14 procent. Andelen elever som uppges svarsalternativet *Ja* på frågan om de någon gång har haft lust att prova narkotika är 16 procent, vilket är en ökning med tio procentenheter sedan senaste mätningen, och 10 procent av eleverna uppges alternativet *Tveksam*.

Andelen elever i årskurs 9 som uppges att de *har använt narkotika någon gång* är 8 procent (8 elever). Av de elever i årskurs 9 som har använt narkotika någon gång uppges de flesta att de har använt narkotika *för mer än 12 månader sedan*.

Narkotikatyp och anskaffning

Bland de elever som någon gång provat narkotika uppges de flesta att de har använt marijuana och/eller hasch. Vanligaste sättet att få tag på narkotika är från *kompis eller pojk-/flickvän*, följt av från *annan, t.ex. langare*.

Sniffning/boffning, läkemedel och dopning

Andelen elever som uppges att de *har sniffat/boffat någon gång* är, till skillnad från i länet, oförändrad och ligger på 9 procent. Det vanligaste preparatet som elever i länet uppges att de har använt vid sniffning/boffning är bensin, lim och toaspray.

I årskurs 9 uppges 6 procent (6 elever) att de *någon gång har använt receptbelagda sömnmedel eller lugnande läkemedel utan läkarordination*. Vad gäller att *någon gång ha använt receptbelagda smärtstillande medel utan läkarordination* uppges 12 procent (12 elever) i årskurs 9 detta, vilket är högre än i länet.

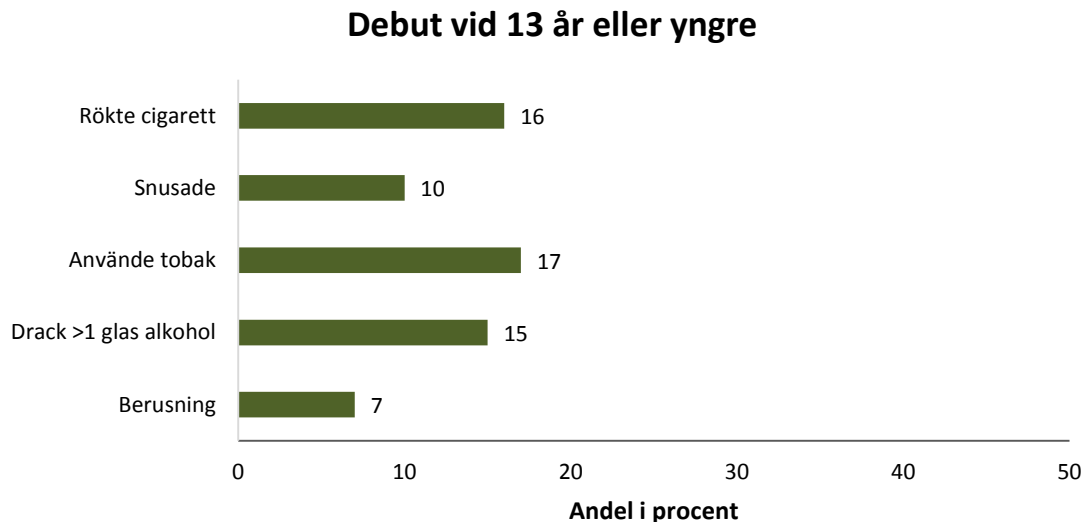
Totalt i länet, i de båda årskurserna tillsammans, uppger 11 elever (7 pojkar och 4 flickor) att de någon gång har använt androgena anabola steroider (AAS).

Spel om pengar

I årskurs 9 i Åre kommun är andelen elever som har *spelat om pengar någon gång* 28 procent, vilket liksom vid föregående mätning är signifikant högre än motsvarande andel i länet (20 procent).

Debutålder och tillgänglighet

Andelen elever som uppger att de *debuterat med olika droger vid 13 års ålder eller yngre* redovisas i figur 7. Vad gäller att ha sniffat/boffat vid 13 år eller yngre är antalet elever för litet för att redovisas och ingen elev i årskurs 9 uppger att de har använt hasch/marijuana vid 13 års ålder eller yngre.

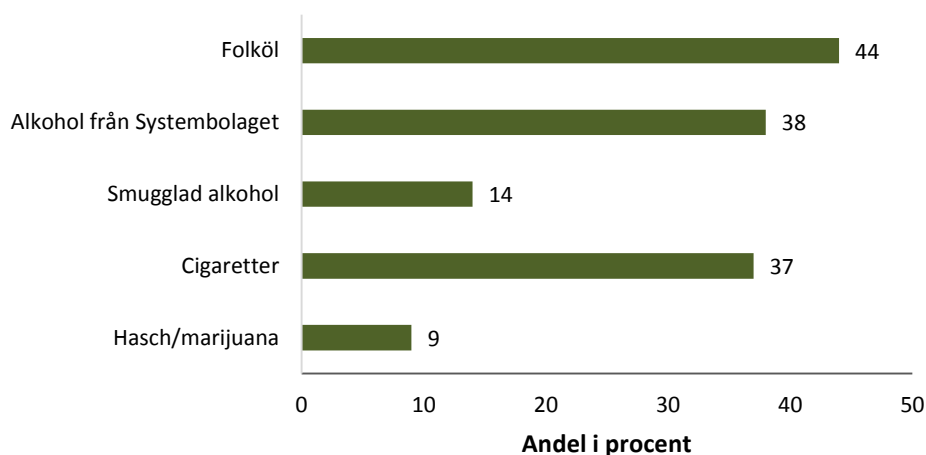

Figur 7. Andel (%) som uppger att de debuterat vid 13 år eller yngre. Årskurs 9.

Andelen elever som uppger att de druckit minst ett glas alkohol vid 13 års ålder eller yngre har minskat från 26 procent år 2012 till 15 procent år 2015.

I figur 8 redovisas andelen elever i årskurs 9 som uppger att de kan *få tag på olika typer av droger inom 24 timmar*. Antalet elever som kan få tag på anabola steroider är för litet för att redovisas.

Tillgänglighet inom 24 timmar

Figur 8. Andel (%) som kan få tag på olika typer av droger inom 24 timmar. Årskurs 9.

I årskurs 9 har andelen elever som kan få tag på cigaretter inom 24 timmar minskat sedan mätningen år 2012, från 53 procent till 37 procent.

Riskuppfattning och attityder

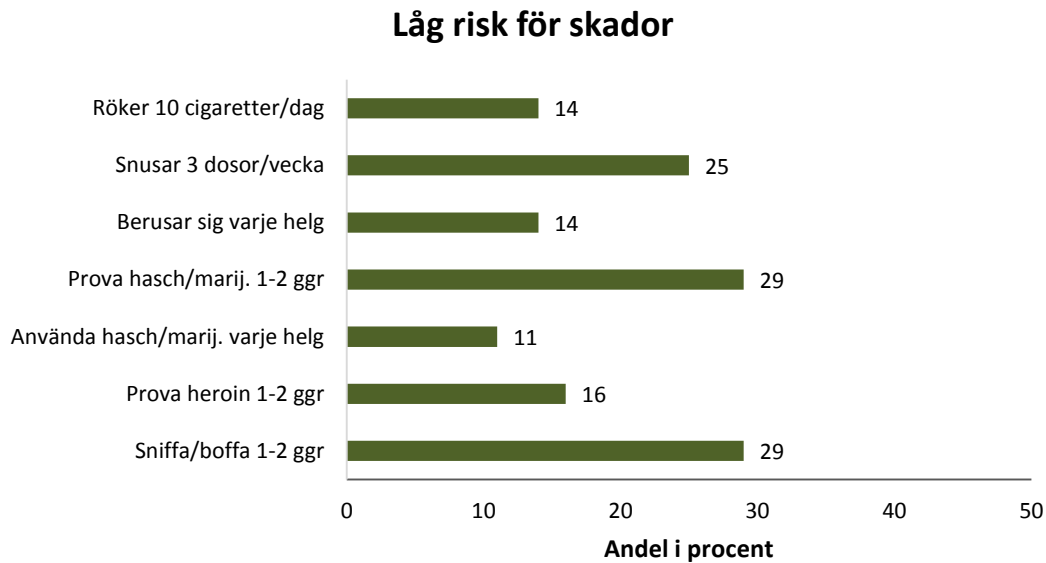
Elevernas riskuppfattning

I enkäten ställs frågor om elevernas riskuppfattning där de får ange *hur stor risk de tror att det är att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt, om de:*

- *röker 10 cigaretter eller mer per dag*
- *snusar 3 dosor (ca 75 prillor) per vecka*
- *berusar sig på alkohol varje helg*
- *provar marijuana eller hasch 1-2 gånger*
- *använder marijuana eller hasch varje helg*
- *provar heroin 1-2 gånger*
- *provar att sniffa/boffa 1-2 gånger*

I texten som följer används begreppet *låg risk*, vilket innefattar de elever som har uppgett svarsalternativen *ingen risk* eller *liten risk*. Eleverna kunde även ange svarsalternativen *måttlig risk* och *stor risk*, men dessa redovisas ej här.

I figur 9 redovisas andelen elever som har uppgett *låg risk* gällande de beteenden som listats ovan.

Figur 9. Andel (%) elever som skattar låg risk att människor skadar sig själva, fysiskt eller på annat sätt genom att använda de olika drogerna. Årskurs 9.

Lägst skattar eleverna risken att *prova hasch och marijuana 1-2 gånger*, att *sniffa/boffa 1-2 gånger* och att *snusa 3 dosor per vecka*. Inga signifikanta skillnader syns i riskuppfattningen i kommunen jämfört med i länet eller med mätningen år 2012.

Genomgående vad gäller riskuppfattningen bland eleverna uppger 9 procent svarsalternativet *vet ej*, vilket bör beaktas. Detta gäller främst riskuppfattningen kring sniffning/boffning, heroin samt att prova hasch/marijuana 1-2 gånger.

Elevernas uppfattning om föräldrars/vårdnadshavares attityder

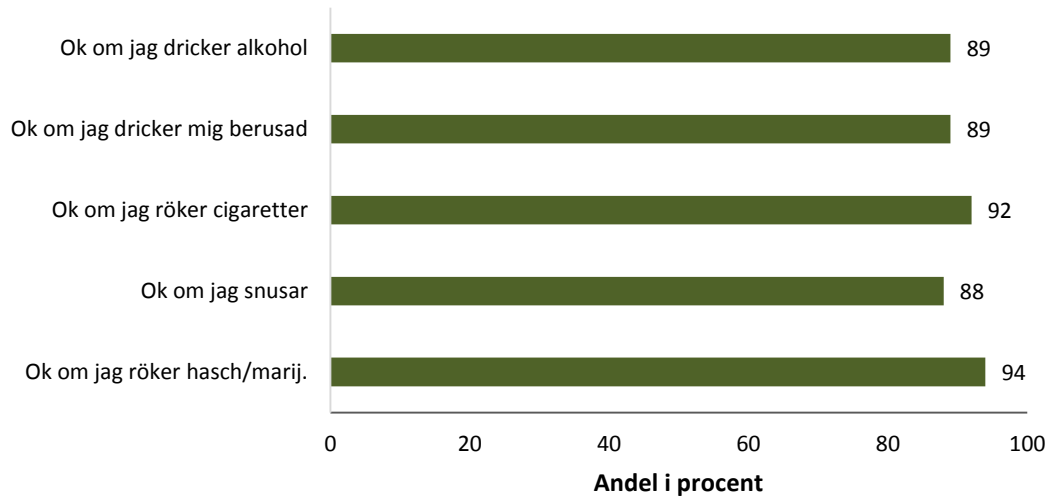
I enkäten ingår ett avsnitt där eleverna får ta ställning till hur väl följande påståenden stämmer in på deras föräldrars/vårdnadshavares attityd. *För mina föräldrar är det okej om jag:*

- *dricker alkohol*
- *röker hasch/marijuana*
- *röker cigaretter*
- *snusar*
- *dricker mig berusad*

I texten som följer används begreppet *stämmer dåligt*, vilket innefattar de elever som har uppgett svarsalternativen *stämmer mycket dåligt* och *stämmer ganska dåligt*. Eleverna kunde även ange svarsalternativen *stämmer mycket bra* eller *stämmer ganska bra*, men dessa redovisas ej här.

I figur 10 redovisas andelen elever som har uppgett *stämmer dåligt* på påståendena som listats ovan.

Andel som uppger att påståendena stämmer dåligt

Figur 10. Andel (%) elever som uppger att påståendena om föräldrars/vårdnadshavares attityd stämmer dåligt. Årskurs 9.

Överlag rapporterar eleverna en restriktiv attityd hos sina föräldrar/vårdnadshavare och mest restriktiv inställning skattar eleverna för påståendet om det är *okej att jag röker hasch/marijuana* följt av det är *okej om jag röker cigaretter*. När det gäller elevernas skattning av föräldrar/vårdnadshavares attityd till att det är *okej om jag dricker mig berusad* har andelen som uppger att påståendet stämmer dåligt sjunkit från 97 procent till 89 procent sedan mätningen år 2012.

Eleverna får även uppge ifall deras föräldrar/vårdnadshavare *vet vilka kompisar de umgås med* och om de *vet var de är på fredags- och lördagskvällar*. I årskurs 9 uppger 85 procent av eleverna att deras föräldrar/vårdnadshavare vet vilka *alla* eller *de flesta* kompisar är och 92 procent att deras föräldrar/vårdnadshavare *alltid* eller *för det mesta* vet var eleverna är på fredags- och lördagskvällar.

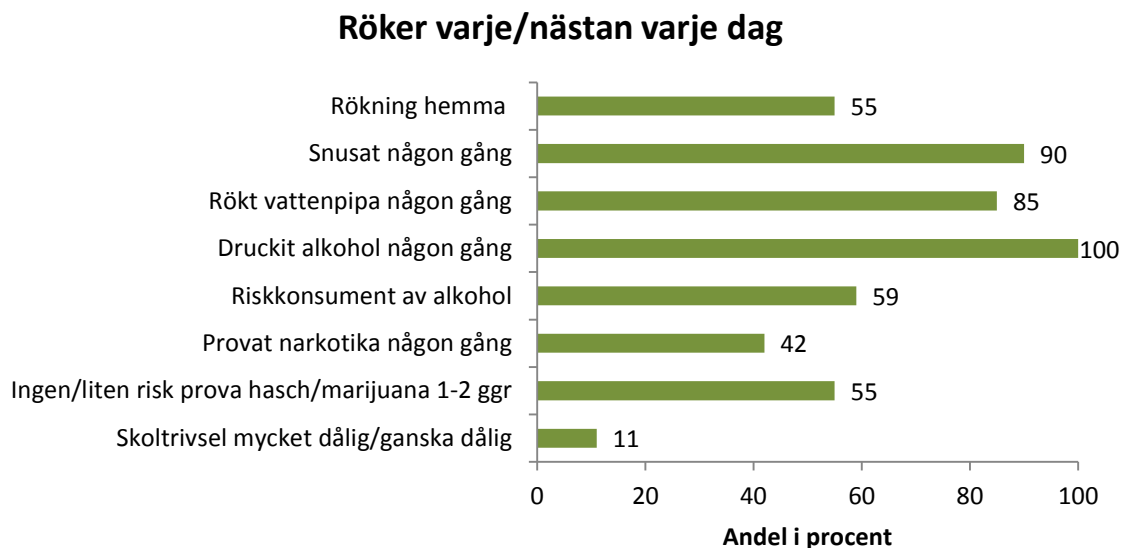
Samband och riskfaktorer – i länet

Enligt Folkhälsomyndigheten (Folkhälsomyndigheten, 2015) visar data på tydliga samband mellan riskbruk av alkohol, cannabisanvändning, tobaksbruk och riskabla spelvanor. Dessa samband tyder på att det ofta också är samma grupper som har flera olika beroendeframkallande levnadsvanor, vilket bör beaktas när förebyggande och hälsofrämjande arbete planeras.

Även i denna enkätundersökning syns, på länsnivå, samband mellan olika droger och i detta avsnitt presenteras ett antal riskfaktorer som kan antas vara gemensamma för flera av de beroendeskapande levnadsvanorna. Viktigt att framhålla är att dessa inte är orsakssamband, vilket betyder att det inte går att säga vilken av faktorerna som orsakar vilken, utan endast att

det finns ett samband dem emellan. De riskfaktorer som redovisas är frekvent rökning, tidig alkoholdebut, narkotikaerfarenhet, skolk samt föräldrar/vårdnadshavares bjudvanor.

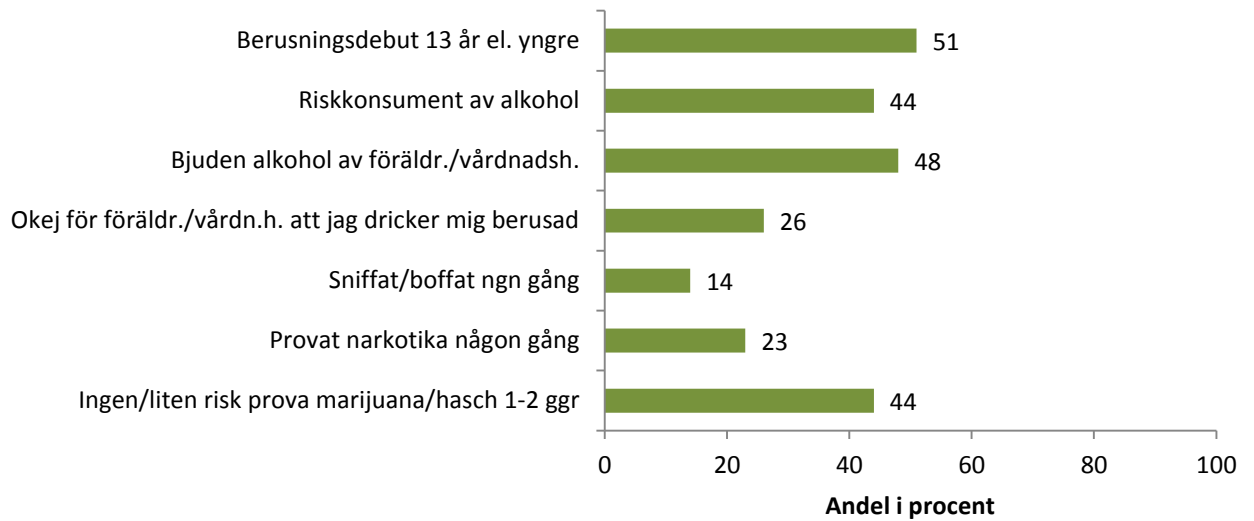
I figur 11 presenteras den grupp elever, i båda årskurserna sammanslagna, som uppger att de *röker varje dag/nästan varje dag* (123 elever). Denna grupp utmärker sig mot övriga elever med en högre förekomst på en rad faktorer i undersökningen.

Figur 11. Samband mellan frekvent rökning och andra faktorer i undersökningen (n=123 elever).

Bland de elever som har svarat att de någon gång har druckit alkohol finns ett flertal skillnader mellan de elever som uppger att de har debuterat med minst ett glas alkohol vid 13 års ålder och de elever som debuterat senare. I figur 12 redovisas andelar för elever med *tidig alkoholdebut* (332 elever i båda årskurserna).

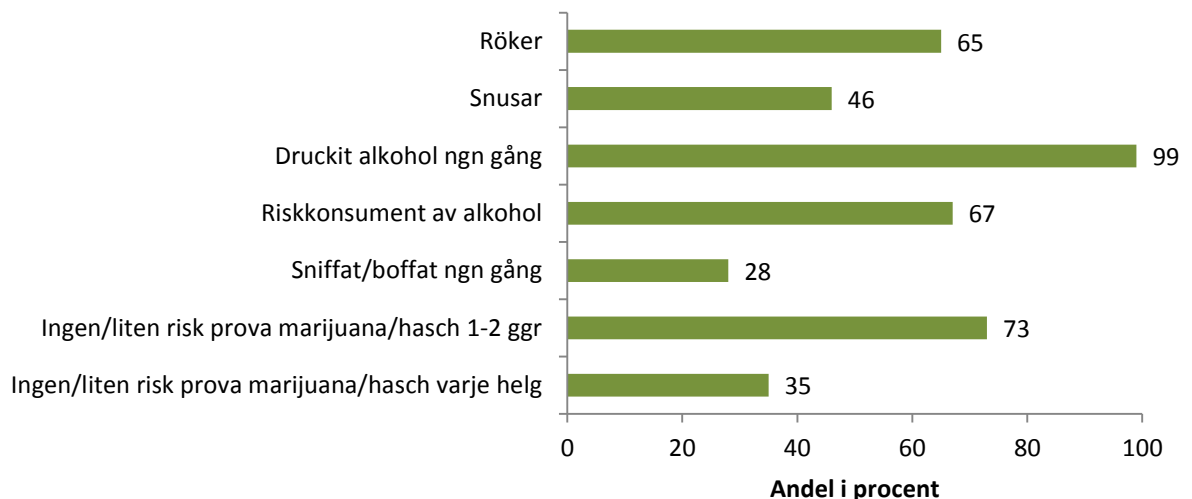
Tidig alkoholdebut - 13 år eller yngre

Figur 12. Samband mellan tidig alkoholdebut och andra faktorer i undersökningen (n=332 elever).

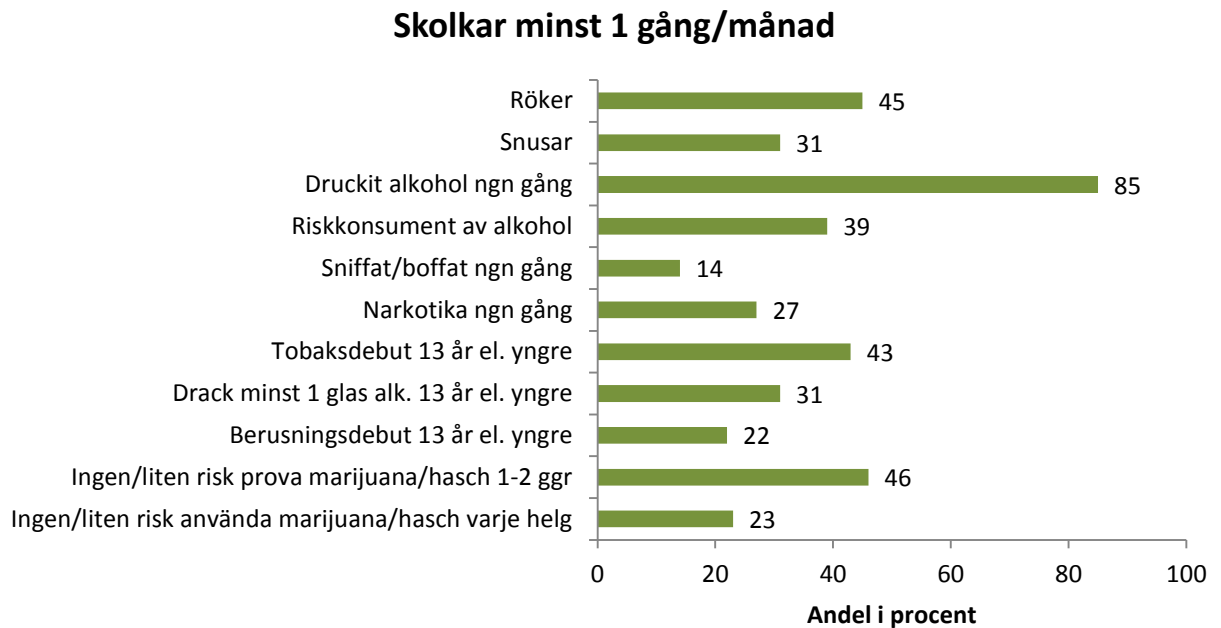
Gruppen elever, i båda årskurserna, som uppger att de någon gång har provat narkotika utmärker sig också genom högre förekomst än övriga elever på en rad faktorer i undersökningen. I figur 13 presenteras andelar för de elever som har *provat narkotika någon gång* (167 elever).

Använt narkotika någon gång

Figur 13. Samband mellan narkotikaerfarenhet och andra faktorer i undersökningen (n=167 elever).

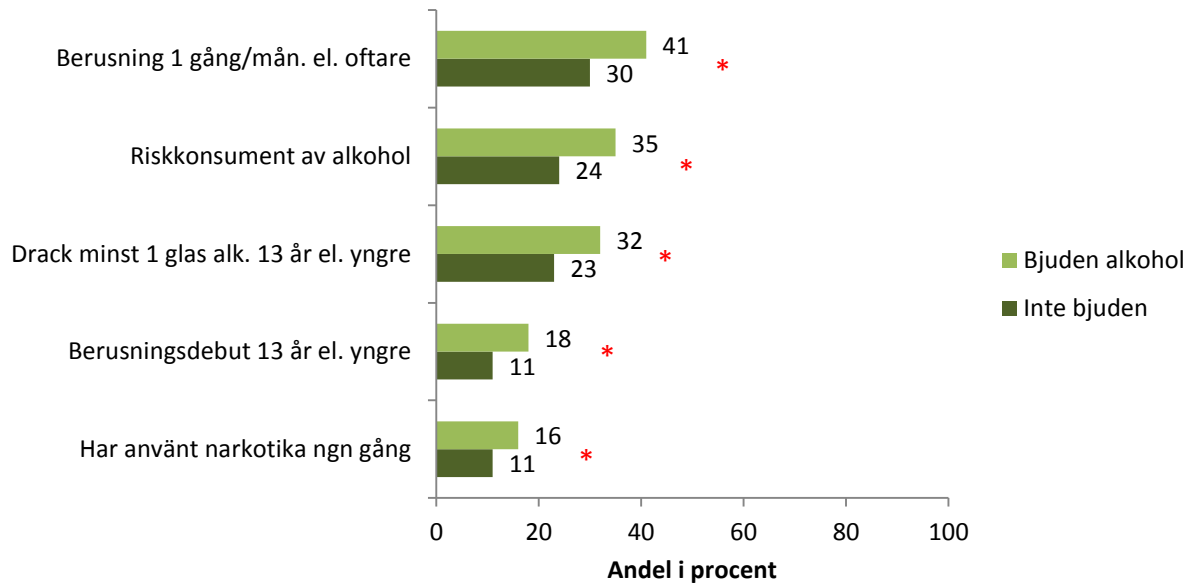
Andelen elever som skolkar minst 1 gång per månad har minskat sedan tidigare mätningar. Detta är dock fortfarande en grupp som uppger en hög andel vad gäller olika riskbetenden jämfört med övriga elever. I figur 14 presenteras andelar för de elever, i båda årskurserna, som skolkar minst 1 gång per månad (175 elever).

Figur 14. Samband mellan skolk och andra faktorer i undersökningen (n=175 elever).

I resultatet från enkätundersökningen syns även samband mellan droganvändande och förhållanden i hemmet. Ett sådant samband är att ha blivit bjuden på alkohol av föräldrar/vårdnadshavare kopplat till den egna alkoholkonsumtionen. I figur 15 redovisas andelar för de elever, i båda årskurserna sammanslagna, som uppger att de har druckit alkohol någon gång uppdelat efter om de har blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar/vårdnadshavare under de senaste 12 månaderna eller inte.

Bjuden på alkohol av föräldrar/vårdnadshavare senaste 12 mån

Figur 15. Skillnader i alkoholkonsumtion mellan de elever som uppger att de blivit bjudna på alkohol av föräldrar/vårdnadshavare senaste 12 månaderna och de elever som inte har blivit bjudna. (Bjudna n=495 elever, Inte bjudna n=756 elever)

Sammanfattande diskussion

Rapporten baseras på resultat från enkätundersökningen Skolelevens drogvanor 2015 och redovisar ett nuläge samt utveckling över tid av drogvanor i årskurs 9 i Åre kommun. Totalt bearbetades 98 enkäter i årskurs 9. Syftet med rapporten är att ge underlag för prioriteringar och beslut gällande förebyggande åtgärder inom ANDT-området samt ett underlag för uppföljning i det förebyggande och främjande arbete som bedrivs.

Resultatet visar att en positiv utveckling vad gäller tidig debut av alkohol, där andelen har sjunkit sedan mätningen år 2012. Eleverna rapporterar även en minskad tillgänglighet av cigaretter än tidigare. Samtidigt finns i Åre kommun fortfarande behov av att arbeta långsiktigt med följande områden:

Minskad tillgänglighet av alkohol och ökat föräldrastöd

I riket och i länet finns en positiv trend vad gäller alkohol, där andel konsumenter, alkoholmängd och riskkonsumtion minskat i båda årskurserna. Denna trend syns inte i resultatet för Åre kommun och i årskurs 9 är andelen alkoholkonsumenter, andelen riskkonsumenter av alkohol samt alkoholkonsumtionen oförändrad sedan mätningen år 2012. Dock är andelarna i kommunen i nivå med länet. Positivt är att andelen elever i länet som uppger att de blivit bjudna på alkohol av sina föräldrar/vårdnadshavare har minskat. Dock uppger fortfarande var femte elev i årskurs 9 i Åre kommun att de har blivit bjudna, vilket bör betonas då det i länsresultatet finns ett samband mellan att ha blivit bjuden på alkohol av föräldrar/vårdnadshavare och en högre alkoholkonsumtion och tidigare debut av alkohol. Eleverna i kommunen uppger även en mindre restriktiv föräldraattityd än tidigare vad gäller berusning. Sammantaget talar detta för tillgänglighetsbegränsning av alkohol samt fortsatta informations- och stödinsatser till föräldrar/vårdnadshavare.

Narkotika - tillgänglighetsbegränsande insatser och förstärkta kunskaper

I årskurs 9 uppger 8 procent av eleverna att de någon gång har använt narkotika. Dock uppger var fjärde elev att de har blivit erbjudna att prova eller köpa narkotika under det senaste året, vilket är en markant ökning sedan föregående mätning. Nära var tionde elev uppger också att de kan få tag på hasch/marijuana inom 24 timmar. Sammantaget visar detta att narkotika finns tillgängligt för eleverna, men att tillgänglighet och användande inte nödvändigtvis behöver följas åt. Att ha använt narkotika någon gång uppvisar i länsresultatet samband med en högre förekomst av bland annat tobak- och alkoholanvändning. Vad gäller riskuppfattning bedömer fortsatt en stor andel av eleverna i kommunen risken med att använda hasch/marijuana som låg och en av tio elever uppger att de inte känner till riskerna med hasch/marijuana. Det har även skett en ökning av andelen elever som uppger att de har haft lust att prova narkotika. Ett viktigt insatsområde bör därmed fortsatt vara att arbeta kunskapshöjande samt stärka elever att avstå från att prova narkotika.

Annat att lyfta fram för Åre kommun är att det i årskurs 9 är en högre andel av eleverna i kommunen jämfört med i länet som uppger att de har använt receptbelagda smärtstillande medel utan läkarordination. Även andelen elever som har spelat om pengar någon gång är högre i kommunen än i länet.

Sammanfattningsvis visar resultatet av drogvaneundersökningen att droger finns tillgängliga och används bland skolelever i Åre kommun samt att det finns skillnader i användande av droger över tid. Resultatet i länet visar även på skillnader utifrån kön och ålder. Annan forskning där socioekonomiska faktorer studerats i relation till drogvvanor visar ingen entydig bild. Dock finns indikation på att socioekonomiska skillnader föreligger, men att dessa inte verkar etableras förrän under gymnasietiden (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, 2014). I CANs rapport visade resultaten att bland elever i år 2 på gymnasiet i skolor med en större andel högutbildade föräldrar tenderar den genomsnittliga alkoholkonsumtionen, andelen intensivkonsumenter av alkohol, förekomsten av alkoholrelaterade problem och andelen dagligrökare att vara lägre.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har i en utvärdering av metoder för att förebygga missbruka av alkohol, droger och spel hos barn och unga presenterat ett antal slutsatser. En slutsats är att så kallade multimodala projekt, det vill säga projekt där många aktörer i samverkan agerar lokalt med ett gemensamt mål där flera tillgänglighetsbegränsande insatser ingår, kan leda till en minskad alkoholkonsumtion hos unga (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, 2015). Beredningen betonar även att kunskapsluckor inom området behöver fyllas och att forskning med fler utvärderande studier behöver genomföras. Detta talar för att utvärderingar av de drogförebyggande insatser som genomförs i länet bör vara ett prioriterat område framåt. Slutligen är ett helhetsperspektiv kring barn och unga i det drogförebyggande arbetet av största vikt där en rad olika faktorer behöver beaktas. Områden som lyfts från den länsgemensamma analysgruppen att ta hänsyn till är hur skolsituationen ser ut, hur hälsan är i stort, självkänsla och självförtroende, tillgång till drogfria arenor, fritidsmöjligheter samt föräldrar/vårdnadshavares roll.

Referenser

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. (2014). *Skolelevs drogvanor 2014. Rapport nr 146*. Stockholm.

Folkhälsomyndigheten. (den 15 12 2015). Hämtat från <http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/andts/samband-mellan-alkohol-narkotika-tobak-och-spel/>

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2015). *Att förebygga missbruk av alkohol, droger och spel hos barn och unga. Rapport 243*. Hämtat från www.sbu.se/243

Tobaksfakta. (den 02 12 2015). Hämtat från www.tobaksfakta.org

Bilaga 1

Analys, tolkning och begränsningar

Rapporten redovisar resultatet för elever i årskurs 9 som har Åre kommun som skolkommun, vilket innebär att resultaten även baseras på svar från elever som är folkbokförda i annan kommun men som går i skola i Åre kommun. Detta innebär också att elever som är folkbokförda i Åre kommun, men som går i skola på annan ort redovisas i respektive skolkommuns rapport samt i länsrapporten.

Huvudsakligen presenteras resultatet från undersökningen år 2015, men även jämförelser med undersökningen år 2012 förekommer. Det krävs dock stora förändringar över tid för att en eventuell skillnad ska vara statistiskt säkerställd, då elevantalet är litet. Resultatet presenteras beräknat på totala elevantalet i årskurs 9, då eleverna är för få för att särredovisas utifrån kön. Jämförelser med länet förekommer i denna rapport och redovisas där kommunens resultat avviker från länets.

I de flesta figurer redovisas andelar i procent beräknade på totalmaterialet, det vill säga samtliga elever i respektive grupp. I dessa fall redovisas inga bastal för procentberäkningarna, utan antalet elever framgår i tabell A. I vissa fall avser procentberäkningarna ytterst få individer och dessa figurer/tabeller ska tolkas med försiktighet då varje individ utgör en stor andel och därmed får stort genomslag. CAN har en metodologisk gräns om 50 individer, vilket innebär att inga beräkningar görs på grupper med bastal under 50 individer eftersom resultatet då kan bli missvisande. Denna gräns har tillämpats i denna rapport. Då drogvaneundersökningen anses innehålla etiskt känsliga uppgifter och syftar till att visa ungdomars drogvvanor på gruppnivå, snarare än att peka ut enskilda individer, redovisas inte resultat på kommunnivå där antalet elever understiger 5 individer.

Redovisningen avser samtliga elever som skulle ha besvarat respektive fråga. Detta innebär att andelen som hoppat över en fråga, *ej svar*, också ingår i totalen. Alla data redovisas avrundade till hela procenttal och på grund av detta kan det förekomma att de sammanslagna andelarna över- eller understiger 100 procent.

Då enkäten innehåller känsliga frågor finns det risk för att eleverna medvetet eller omedvetet underrapporterar sin konsumtion av olika droger. Även överrapportering kan förekomma och en möjlig orsak till detta kan vara leklust och att man vill imponera på kamrater. CAN genomför dock kontroller av datamaterialet för att hitta uppenbart undermåligt eller oseriöst ifyllda enkäter.